

การพัฒนาศักยภาพนักเรียนในศตวรรษที่ 21

The Potential Development of Students in the 21st Century

พระครูปริยัติคุณรังษี

Phrakrupariyatkunarangsi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Leoi Buddhist College

E-mail: moonloei@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นความพยายามในการที่จะใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคุณธรรมและจริยธรรมมาเป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญในการนำมาพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมนักเรียนออกไปเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทุก ๆ ด้าน โดยต้องมีการเปลี่ยนตัวเองเป็นอย่างมากที่จะอยู่ร่วมในสังคมอย่างราบรื่น และมีความสุขที่แท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเป็นคนที่ทำงานใช้ความรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด ๆ นักเรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยเป็นผู้มีความกระตือรือร้น สนใจแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการทำงาน แม้จะประกอบอาชีพในสาขาใด ๆ ก็ตามได้อย่างเหมาะสมทั้งนี้ ต้องประกอบด้วยวิชา และจรณะ ดังนั้น ทักษะที่สำคัญของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นทักษะแห่งการเรียนรู้ พร้อมทั้งต้องมีการเรียนรู้ 3R x 7C และการศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนานักเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติต่อไป

คำสำคัญ: ศักยภาพ, นักเรียน, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This article is an attempt to apply the concept of Buddhist particularly moral and ethical. Master the basics is important in the development potential of students in the 21st century. This is to prepare students to be the person who has quality aspects. By need to transform themselves very much to live in the society smoothly and true happiness. Especially, the ones who work with knowledge is a person of learning whether any careers the students in the 21st

century must be a person of learning with an enthusiasm always interested quest knowledge. Commitment to improve learning and can used knowledge to be good to work even a career in any field appropriately. Must include of science and procedure to be followed is achieved transcendence (Charanachitta). So the critical skills of students in the 21st century require a skill of learning. They need to learn 3R x 7C and throughout life learning. This will guide the students to understand, access and develops students to maximize the benefits for themselves, their society and country.

Keywords: Potential, Students, 21st Century

1. บทนำ

สังคมปัจจุบันเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก มีความจำเป็นต้องมีปัจจัยต่าง ๆ ที่จะเข้ามาช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงปรารถนา เป็นที่ยอมรับกันว่า การศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงมาทุกยุคทุกสมัยในด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียน การสอน การจัดการหลักสูตร ปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องก็คือ ผู้เรียน ผู้เรียนจะบรรลุถึงความรู้ ความสามารถ และการพัฒนาการทั้งทางด้านจิตใจและร่างกายได้ก็ต้องอาศัยครูผู้สอน

การศึกษาในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการขนขวายหาความรู้ จึงทำให้เราเป็นกลไกยิ่ง ๆ ขึ้น จิตของเราปฏิบัติการอยู่ในร่องรางแคบ ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา ธุรกิจ หรือเทคนิควิทยาที่เรากำลังสั่งสมขึ้น วิถีชีวิตของเราทั้งในบ้าน นอกบ้าน และทั้งความเชี่ยวชาญงานอาชีพเฉพาะด้านของเรา ล้วนกระทำให้อึดคับแคบและไม่สมบูรณ์ ทั้งหมดนี้ นำมาซึ่งวิถีชีวิตอันเป็นเสมือนเครื่องจักรกล เป็นสภาพจิตที่ถูกวางให้เข้ามามาตรฐานเดียวกัน การเข้าใจความหมายที่อยู่เหนือถ้อยคำและพูดถึงเหตุผลที่เกิดความงอกงามแห่งจิต ความเจริญงอกงามนี้เป็นพัฒนาการและความเบ่งบานของจิตใจเรา รวมทั้งสวัสดิภาพทางกายด้วย นั่นคือความดำรงอยู่ในความกลมกลืนทั่วพร้อม ซึ่งในความกลมกลืนเช่นนั้นปราศจากความขัดแย้งหรือความไม่สงบ

สถานการณ์โลกมีความแตกต่างสู่ศตวรรษที่ 21 ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นเพื่อก้าวทันปัจจุบัน ระบบการศึกษาต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะการเปลี่ยนแปลงตามสภาพความเป็นจริง เด็กในศตวรรษนี้เป็นเด็กยุค IT ยุคสารสนเทศ จำนวนความรู้มหาศาลเพิ่มมากขึ้นทุกวัน เราไม่ต้องการเด็กท่องเก่ง เด็กเรียนเก่ง เพียงอย่างเดียว เราอยากได้นักเรียน บัณฑิต ที่ใฝ่รู้ อยากเรียนรู้ของใหม่เรื่อย ๆ และรู้วิธีที่จะเรียนรู้ด้วยการมีทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) พร้อมกันนั้นก็อยากให้เด็กมีทักษะการใช้ชีวิตที่ดีด้วย (Life Skills) ซึ่งในศตวรรษที่ 21 เด็กควรจะได้รับการสอน ความรู้ในสาระวิชาหลัก คือ ภาษาแม่

และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐและความเป็นพลเมืองที่ดี

เด็กควรรู้แนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 ของสาระวิชาหลักซึ่งประกอบไปด้วย

- ความรู้เกี่ยวกับโลก
- ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ
- ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี
- ความรู้ด้านสุขภาพ
- ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้เด็กควรได้รับการฝึกทักษะ 3 เรื่อง คือ

1. ทักษะชีวิตและการทำงาน ประกอบด้วย ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์ และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผลิต และความรับผิดชอบ เชื่อถือได้ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ
2. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม คือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและความร่วมมือ
3. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี คือ การใช้และประเมินผลสารสนเทศ ได้อย่างเท่ากัน วิเคราะห์และเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม ใช้เทคโนโลยีใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในศตวรรษที่ 21

ยุคของศตวรรษที่ 21 สังคมโลกต้องต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในหลาย ๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในมุมมองทางด้านการศึกษานั้น ถือได้ว่าเป็นยุคของโลกใหม่แห่งการเรียนรู้ เนื่องจากโลกแห่งการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก จะเห็นได้ว่า การศึกษาในอดีต (ก่อนช่วงศตวรรษที่ 21) การเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นจะขึ้นอยู่กับผู้สอนเป็นสำคัญ ถ้าผู้สอนหรือครูไม่สอนผู้เรียนก็จะไม่รู้ เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งที่หายาก แต่ในยุคของศตวรรษที่ 21 นี้ ความรู้หาได้ง่าย แหล่งของความรู้มีอยู่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถค้นคว้าและเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือความท้าทายที่นักการศึกษาและผู้สอนต้องตระหนักรู้และเตรียมความพร้อมในการสอน เพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st century skill) ให้ได้อย่างเท่าทัน เพื่อที่ผู้เรียนจะสามารถนำทักษะความรู้ไปปรับใช้ในสังคม เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ สำหรับโจทย์สำคัญของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับคือ จะเตรียมความพร้อมของผู้เรียนอย่างไรให้สามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

ดังนั้น องค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นเพื่อในการเรียนรู้ของนักเรียนทักษะในศตวรรษที่ 21 คือ มาตรฐานศตวรรษที่ 21 การประเมินผลหลักสูตรการเรียนการสอนการพัฒนาอาชีพและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับระบบสนับสนุนการผลิตที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนในปัจจุบัน มีดังนี้

1) ความสามารถในการสื่อสาร คือความรู้สึกละและทักษะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อื่น จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรอง เพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสาร ด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ ICT Literacy

2) ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคม ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ Learning Thinking Skills

3) ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ Life skill

4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับ Life skill

5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม สอดคล้องกับ ICT Literacy

1. มาตรฐานศตวรรษที่ 21

- มุ่งเน้นทักษะในศตวรรษที่ 21 นักเรียนมีความรู้ในเนื้อหาและความเชี่ยวชาญ

- สร้างความเข้าใจระหว่างวิชาหลัก เช่นเดียวกับรูปแบบสหวิทยาการ
ศตวรรษที่ 21

- เน้นความเข้าใจอย่างลึกซึ้งมากกว่าความรู้แบบผิวเผิน
- การมีส่วนร่วมของนักเรียนกับ ข้อมูลและ เครื่องมือในโลกแห่งความเป็นจริงและพวกเขาจะพบผู้เชี่ยวชาญในวิทยาลัยหรือในที่ทำงานและ ชีวิตนักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อทำงานอย่างเข้มข้น การแก้ปัญหาที่มีความหมาย

- การมีมาตรการหลายรูปแบบของการเรียนรู้

2. หลักสูตร และการสอนในศตวรรษที่ 21

- สอนทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแยกกัน ในบริบทของวิชาหลักและรูปแบบสหวิทยาการในศตวรรษที่ 21

- มุ่งเน้นไปที่การให้โอกาสสำหรับการใช้ทักษะในศตวรรษที่ 21 ในเนื้อหาและวิธีการตามความสามารถในการเรียนรู้

- ช่วยให้อาจารย์เรียนรู้วัฒนธรรมที่บูรณาการการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนแนวทางเพิ่มเติมในการใช้ปัญหาเป็นฐาน และทักษะการคิดขั้นสูง

- สนับสนุนให้รวมทรัพยากรของชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน แหล่งเรียนรู้ นอกห้องเรียน

3. การประเมินด้านทักษะในศตวรรษที่ 21

- รองรับความสมดุลของการประเมินรวมทั้งมีคุณภาพสูง การทดสอบมาตรฐานที่มีคุณภาพสูงพร้อมกับการประเมินผลในชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพ

- เน้นข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานของนักเรียนที่ถูกฝังลงในการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน

- การประเมินการใช้เทคโนโลยีให้มีความสมดุล ความชำนาญนักเรียนซึ่งเป็นการวัดทักษะในศตวรรษที่ 21

- ช่วยให้การพัฒนาคุณภาพนักเรียนนักศึกษาที่แสดงให้เห็นการเรียนรู้ทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อการศึกษาและการทำงานในอนาคต

- ช่วยให้มีมาตรการการประเมินประสิทธิภาพระบบการศึกษาในระดับที่สูงประเมินถึงสมรรถนะของนักเรียนด้านทักษะในศตวรรษที่ 21

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ดังต่อไปนี้

Bernie Trilling and Charles Fadel ได้กล่าวว่าทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21

คือ 3R x 7Cs (Bernie Trilling and Charles Fadel, 2009:157-177)

3R หมายถึง ทักษะการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย การอ่าน (Reading) การเขียน (Writing) และการคำนวณ (Arithmetic) คือ การนำทักษะเหล่านี้มาเพิ่มความสำเร็จให้นักเรียน

7R ประกอบด้วย (1) Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) (2) Creativity & innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) (3) Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) (4) Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) (5) Communications, information & media literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) (6) Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) (7) Career & learning skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ กล่าวถึงแนวคิดทักษะของผู้เรียนแห่งศตวรรษนี้ควรเป็นผู้ที่มีทักษะที่ประกอบด้วย (1) ทักษะด้านเทคโนโลยี (2) ความสนใจใคร่รู้ (3) มีจินตนาการการคิดเชิงธุรกิจ (4) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (5) ความคิดสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรม (6) ทักษะการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมและสนใจต่อโลก (7) ทักษะในการสื่อสารและความร่วมมือ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2557: 4-6)

วิจารณ์ พานิช ได้กล่าวว่า ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 สามารถแจกแจงออกได้เป็น $3\text{ RS} + 8 + \text{CS} + 2\text{ Ls}$ (วิจารณ์ พานิช, 2556: 16)

1.3 RS ประกอบด้วย

Reading, 'Writing', Arithmetic + 21st Century Themes

2.8 CS ประกอบด้วย

1) Critical Thinking & Problem Solving (ทักษะด้านความคิดอย่างมี
วิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหา)

2) Creativity & Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม)

3) Collaboration, Teamwork & Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ
การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ)

4) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่าง
วัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์)

5) Communication, Information & Media Literacy (ทักษะด้าน
การสื่อสารและรู้เท่าทันสื่อ)

6) Computing & Media Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และ
เทคโนโลยีสารสนเทศ)

7) Career & Learning Self-reliance (ทักษะด้านอาชีพและการเรียนรู้)

8) Change (ทักษะด้านการเปลี่ยนแปลง)

3. 2 Ls ประกอบด้วย

(1) Leaning Skills (ทักษะการเรียนรู้)

(2) Leadership (ภาวะผู้นำ)

พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และคณะ กล่าวว่า ทักษะศตวรรษที่ 21 ของเด็กไทยต้องประกอบด้วย E(4R+7C)

E = Ethical Person (ผู้มีคุณธรรมจริยธรรม) (พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และคณะ, 2548: 1-3)

4R= Read, Write, Arithmetic, Reasoning

7 C ประกอบด้วย

C1: curriculum development (การพัฒนาหลักสูตร)

C2: child – centered approach (การเรียนรู้เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง)

C3: classroom innovation implementation (การนำนวัตกรรมไปใช้)

C4: classroom authentic assessment (การประเมินตามสภาพจริง)

C5: classroom action research (การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน)

C6: classroom management (การจัดการชั้นเรียน)

C7: character enhancement (การเสริมสร้างลักษณะ)

กลุ่ม 4 R เมื่อมีการจัดกลุ่มย่อยจะแบ่งเป็น 3 ทักษะ ที่ควรเน้น ประกอบด้วย

1) Literacy (การรู้หนังสือ)

2) Numeracy (การรู้เรื่องจำนวน)

3) Reasoning (การใช้เหตุผล)

ดังนั้น สำหรับในศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนแปลงทัศนะ (perspectives) จากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม (tradition paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (new paradigm) ที่ให้โลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความยืดหยุ่น การจงใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อม และเหนืออื่นใด คือ ความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ (the ability to handle knowledge effectively in order to use it creatively) ถือเป็นทักษะที่สำคัญจำเป็นสำหรับการเป็นนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นสิ่งที่ท้าทายในการที่จะพัฒนาเรียนเพื่ออนาคต ให้นักเรียนมีทักษะ

ทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพส่วนบุคคล เพื่อเผชิญกับอนาคตด้วยภาพในทางบวก (optimism) ที่มีทั้งความสำเร็จและมีความสุข

3. คุณธรรมกับการพัฒนานักเรียนในศตวรรษที่ 21

คำว่า “คุณธรรม” คือ สภาพคุณงามความดี และอีกหลาย ๆ ศาสนากล่าวถึงเรื่อง “คุณธรรม” ไว้เช่นกันว่าเป็นสภาพแห่งความดีงาม ความสุขุม และสันติสุข หรือ “เราจะบรรลุคุณธรรมได้ก็ต่อเมื่อเราบริจาสิ่งที่เรารัก” และคุณธรรมนั้นยังมีความหมายที่เป็นเครื่องของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับจิตใจทั้งโดยตรงและอ้อม ซึ่งนักปราชญ์หลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายไว้ว่า

คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นคนดี ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่น หรือทั้งตนเองและผู้อื่น (ยนต์ ชุ่มจิต, 2530: 207) คุณธรรม หมายถึง หลักธรรม จริยธรรมที่สร้างความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณคุณภาพ ความภายในความดี คือ ความชื่นชม ยกย่องในขณะทำการกระทำช่วยย่นนำความเจ็บปวดมาให้การเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นเกณฑ์สากลที่ตรงกัน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติดินในกาม เป็นต้น เป็นสภาพการณ์ของการทำความดี คือ ความเหมาะสมตามควรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหได้อย่างเหมาะสมด้วย หลักจริยธรรมที่สามารถจำแนกได้ สามารถสั่งสอนอบรมให้ปฏิบัติตามมาตรฐานของพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะ รับผิดชอบชั่วดี ตามทำนองคลองธรรม มีจิตใจลักษณะนิสัยและความตั้งใจหรือเจตนาที่ดีงาม (ประภาศรี สีหอำไพ, 2535: 28)

คุณธรรม หมายถึง คุณธรรมที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องความประพฤติและศีลธรรม (วิทยา ทองดี, 2544: 24) ลักษณะของนั้นคุณธรรมเป็นสิ่งละเอียดอ่อนอยู่ในจิตใจของแต่ละคน ไม่อาจวัดหรือควบคุมได้ด้วยกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับใด ๆ แต่ควบคุมด้วยจิตสำนึกของตนเอง ผู้ที่มีจิตสำนึกในคุณธรรมสามารถห้ามความคิดไม่ถูกต้องของตนเองได้ และสามารถยับยั้งการกระทำที่ไม่สมควรและอาจสามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีได้ จึงจะได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นคนดีอย่างแท้จริง เพราะว่า คนที่มีคุณธรรมจะต้องมีองค์ประกอบตามหลัก ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นคนจริง
- 2) รู้จักควบคุมบังคับตนเอง
- 3) มีความอดกลั้น และอดทน
- 4) รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีเมตตา
- 5) มีวินัย รักษาหลักการ กฎ กติกา
- 6) มีความสงสาร มีความอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ชื่นชมเมื่อผู้อื่นได้ดี
- 7) รู้จักวางเฉย

สิ่งที่จะเป็นพื้นฐานของนักเรียนในยุคปฏิรูปการศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนา การศึกษาที่ยั่งยืนและมีความมั่นคง คือ คุณธรรม เพราะว่าคุณธรรมมีลักษณะที่สำคัญทางด้าน จิตใจมากที่สุด และคุณธรรมยังมีความหมายสำคัญต่อบุคคล สังคม และชาติบ้านเมือง สังคมใด มีสมาชิกของสังคมที่ไร้คุณธรรม จำนวนมาก (วิทยา ทองดี, 2544: 25) การทำงานในที่นี้ หมายถึงสังคมนั้นจะมีแต่ความวุ่นวายและยากแก่การพัฒนาในสังคม โดยเฉพาะตามความหมาย และประเภทของคุณธรรม จึงหมายถึง ความเคยชินในการประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่งตรงข้าม กับกิเลส ซึ่งได้แก่ ความเคยชินในการประพฤติผิดอย่างใดอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งคุณธรรมและ กิเลสไม่มีขอบเขตที่แน่นอนสำหรับแบ่งประเภทย่อยลงไป จึงไม่น่าแปลกใจที่มีแบ่งได้หลายวิธี แม้จะแบ่งได้หลายวิธีหรือดีสักเพียงใด ก็อดที่จะเหลื่อมล้ำกันไม่ได้อยู่นั่นเอง ซึ่งความประพฤติ แต่ละครั้งสืบเนื่องมาจากคุณธรรมหลายอย่าง และเมื่อฝึกคุณธรรมใดคุณหนึ่ง คุณธรรมอื่น ๆ มักจะพลอยได้ไปด้วย และทำนองเดียวกัน การปล่อยตัวให้กิเลสอย่างใดอย่างหนึ่งมาเกาะกุมจะ พลอยให้มีกิเลสอีกหลาย ๆ อย่างติดตัวไปด้วยอัตโนมัติ

โดยธรรมชาติของคนไทยโดยทั่ว ๆ ไปว่าเป็นคนเช่นไร คนไทยคนมีน้ำใจ อ่อนไหว ในความรู้สึก ช่วยเหลือกันดี อบอุ่น คนไทยชอบคนอ่อนน้อม ถ่อมตน และตืดดิน ทั้งนี้อาจเป็น เพราะประเทศไทยมีธรรมชาติที่เอื้อ ทำให้อยู่สบาย คนไทยจึงชอบความสบาย ชอบใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีสิ่งสำเร็จรูป ไม่สู้สิ่งยาก คนไทยมักจะไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ที่แตกต่างกับคนอื่น หรือไม่กล้าออกความเห็น รวมทั้งระวังที่จะไม่ทำลายความคิดเห็นของคนอื่น คนไทยไม่ชอบให้ใครตะคอกและขึ้นเสียง หรือไม่ชอบคนที่ทำตัวเก่งกล้าสามารถหรือคิดว่าตัวแน่

บางครั้งคนไทยนั้น ใช้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากเกินไปจนมองข้ามกฎเกณฑ์ หลักการ ความชอบธรรม มีพรรคมีพวกและปกป้อง ส่วนคนต่างชาติ ส่วนใหญ่จะมีวินัย ถือกฎเกณฑ์เป็นใหญ่ กล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกับคนอื่น กล้าออกความเห็น แสดงถึง ความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ในงานของตน มุ่งมั่นที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จ คนต่างชาติมีชีวิตแบบ ตัวใครตัวมัน มีความเครียดสูง ว้าวุ่น มีความกดดันสูง แต่ถ้าเราลองกลับไปทบทวนดูตามหลัก คุณธรรมที่กล่าวไว้ซึ่งจะเป็นการผสมผสานระหว่างสิ่งดี ๆ ของคนไทยและชาวต่างชาติ และถ้า ทุกฝ่ายซึ่งได้แก่ คณะครู ผู้ปกครอง ฝ่ายกฎหมายบ้านเมืองให้ความร่วมมือกัน ฝึกและนำปรับ มาใช้กับนักเรียนด้วยปัญญาที่เปี่ยมด้วยความเมตตา เมื่อเยาวชนเหล่านี้เติบโตขึ้นจะได้เป็น ผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรม เป็นคนดีอย่างแท้จริง

การที่เยาวชนของไทยจะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ได้นั้น จะต้องมีความพื้นฐาน ของความเป็นคนดีมีคุณธรรม ซึ่งคุณธรรมที่เหมาะสมจะพัฒนาทางด้านจิตใจของเยาวชนให้มา เป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้นั้น คือ คุณธรรมโดยมีหลักของคุณธรรมที่ถูกต้องของมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังต่อไปนี้

1. คุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์มี 5 ประการ คือ

- 1) มีจิตใจเคารพในชีวิตและร่างกายของผู้อื่น ไม่มุ่งทำร้ายผู้อื่น
- 2) มีจิตใจเคารพในทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ทุจริตฉ้อโกง
- 3) มีจิตใจเคารพและยินดีในคู่ครองของตน ไม่ประพฤติผิดในกาม
- 4) มีจิตใจเคารพในความจริง ไม่หลอกลวงกล่าวเท็จ
- 5) มีจิตใจเคารพในศักดิ์ศรีของตน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดให้โทษ

2. คุณธรรมที่ถูกต้องอันพึงประสงค์ของมนุษย์มี 5 ประการ คือ

- 1) รู้จักเสียสละ ซื่อสัตย์ กตัญญู
- 2) รู้จักข่มใจ ฝึกใจตนเอง
- 3) รู้จักอดทน อดกลั้น อดออม
- 4) รู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต
- 5) รักษาดี ศาสนา พระมหากษัตริย์

3. สิ่งที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจของมนุษย์ที่ควรดเว้น มีดังนี้

1) การเว้นสิ่งที่ควรเว้น มีดังนี้

- (1) อกติ คือความลำเอียง มี 4 อย่าง คือ

- ฉันทาคติ คือ ลำเอียงเพราะมีความรักใคร่สนิทสนมกัน

หรือ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในฐานะต่าง ๆ

- โทสาคติ คือ ลำเอียงเพราะความไม่ชอบพอกัน ไม่ถูกใจกัน

มีเรื่องกระทบกระทั่งกัน มีความบาดหมางกัน หรือมีความโกรธแค้นกัน

- โมหาคติ คือ ลำเอียงเพราะมีความหลงผิดเป็นชอบ หลงมกมาย ไม่รู้
แจ้งเห็นจริงในภารกิจหรืองานที่มอบหมาย หรือความลำเอียงเพราะความลุ่มหลงในอิฏฐารมณ์
และอารมณ์ที่น่าปรารถนา กล่าวคือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข

- ภยาคติ คือ ลำเอียงเพราะมีความกลัว มีความเกรงใจ มีความ
หวาดระแวง มีความหวั่นไหว เกรงกลัวอิทธิพล และเกรงกลัวอำนาจ

ถ้าอคติมีความลำเอียงข้อใดข้อหนึ่ง หรือทั้ง 4 มีอยู่แก่ผู้ใด ผู้นั้น จะไม่มีความอาจหาญ หรือ
แก้แค้นกล้าที่จะตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ถูกต้องได้ อันเป็นเหตุให้ “เสียความยุติธรรม”

- (2) ทุจริต คือ ความประพฤติผิด 3 ประการ

- กายทุจริต คือ ประพฤติผิดทางกาย เช่น ข่มขืน ลักทรัพย์
ประพฤติผิดในกาม

- วจิตุจริต คือ ประพฤติผิดทางวาจา คือคำพูด เช่น พูดเท็จ พูดคำ
หยาบ พูดส่อเสียด และพูดคำเพ้อเจ้อ

- มโนทุจริต คือ ประพฤติผิดทางใจ เช่น โลภ คือ อยากได้ของผู้อื่น
พยาบาทปองร้ายผู้อื่นและมีฉันทิภูมิจิต เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

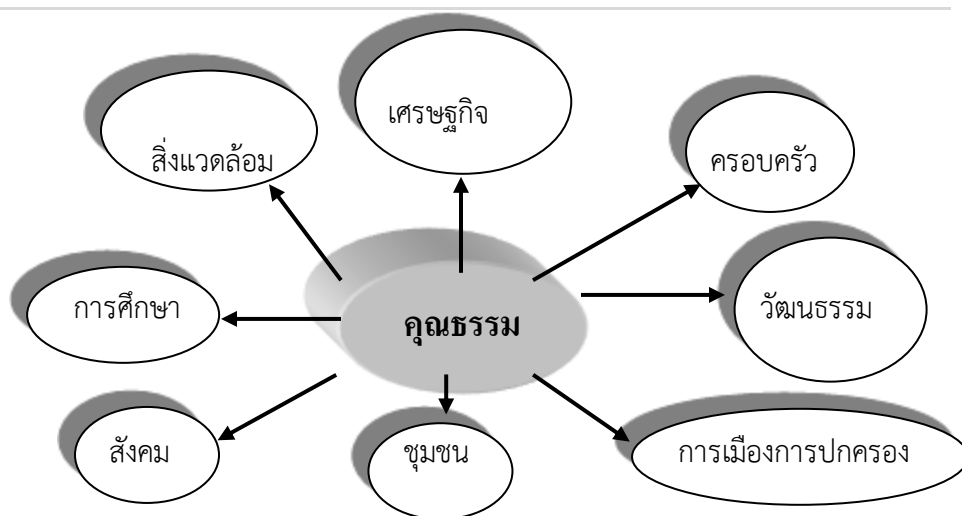
2) การประพฤติสิ่งที่ควรประพฤติ มีดังนี้

(1) พรหมวิหารธรรม คือ หลักธรรม เพื่อการดำรงชีวิตอย่างประเสริฐ 4 ประการ

- เมตตา คือ ความรักใคร่, ความเป็นผู้มีเมตตาจิตต่อผู้อื่น ความหวังดี ความปรารถนาดี ความมุ่งดี มุ่งเจริญต่อผู้อื่น
- กรุณา คือ ความสงสาร มีจิตคิดจะช่วยเหลือเกื้อกูลต่อผู้อื่น ความเป็นผู้มีน้ำใจ
- มุทิตา คือ ความยินดี ความเป็นผู้มีจิตคิดที่จะสนับสนุนส่งเสริม ความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ผู้อื่น การแสดงความยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น
- อุเบกขา คือ ความวางเฉย ความเป็นกลาง ความยุติธรรม ความเป็นธรรมในทุกสถานการณ์

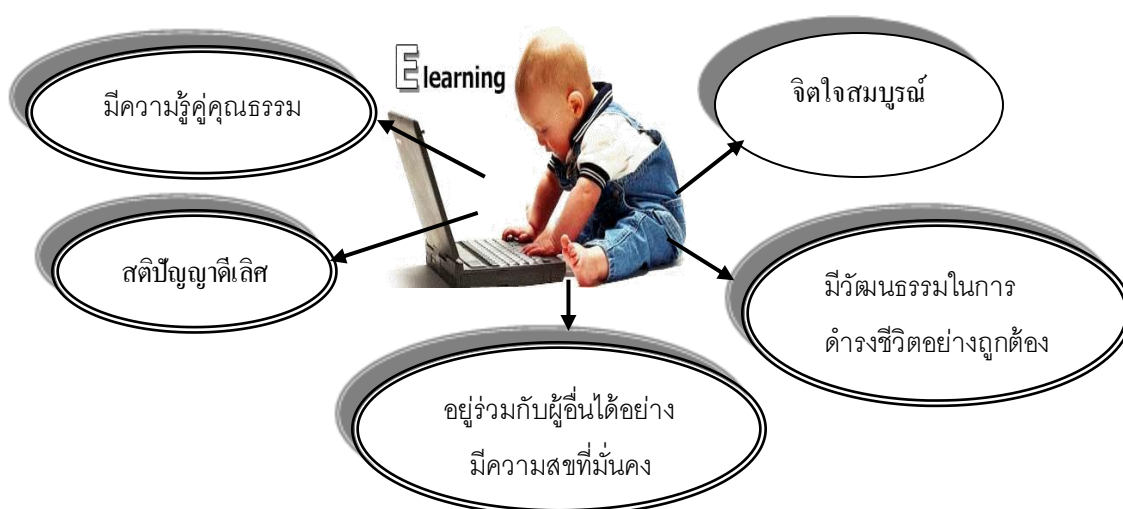
(2) สังคหวัตถุ คือ หลักการสังคสมสเคราะห์/หลักมนุษยสัมพันธ์ 4 ประการ

- ทาน คือ การให้ ให้รู้จักให้แก่ผู้ที่ควรให้ ด้วยสิ่งของที่ควรให้ ทั้ง อามิสทาน ให้ด้วยวัตถุสิ่งของ และธรรมทาน ให้ด้วยธรรมะ ข้อคิด คติธรรม แนวทางดำเนินชีวิต
 - ปิยวาจา คือ เจรจาไพเราะ พูดคำอ่อนหวานประสานสัมพันธ์ พูดคำเป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน, พูดคำสัตย์คำจริงที่เป็นประโยชน์
 - อัตถจริยา คือ ประพฤติประโยชน์บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อหน้าที่ และผู้ที่เกี่ยวข้อง สิ่งใดเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสงบสุขแก่สังคม หรือหน่วยงาน ให้ประพฤตีสั่งนั้นและปฏิบัติสิ่งนั้น ด้วยความสุจริตรอบคอบ
 - สมานัตตา คือ วางตนเหมาะสม ให้ประพฤติ ปฏิบัติ ดำรงตน และวางตนอย่างเหมาะสมในทุกสถานการณ์ให้มีกิริยามารยาทที่พึงประสงค์ในการทำงานตามหน้าที่
- ถ้าเยาวชนในยุคปฏิรูปการศึกษานี้ มีพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ก็จะไม่ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะเกิดวิกฤตการณ์ทางสังคมพื้นฐาน คือ สถาบันครอบครัวในสังคมไทย เพราะไม่มีคุณธรรมเป็นตัวตั้ง แต่ไปยึดเอาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นตัวตั้ง จึงทำให้จิตใจของเยาวชนไม่เกิดเจริญไปตามความทันสมัยในด้านต่าง ๆ แต่ถ้าว่า เยาวชนไทยนั้น โดยเฉพาะนักเรียนที่ถือว่าเป็นผู้ที่พัฒนาประเทศชาติให้ดำรงอยู่ได้ และสามารถดำรงตนเองอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้นั้น สิ่งที่เขาขาดไม่ได้คือ ต้องยึดเอาคุณธรรมเป็นตัวตั้ง ดังรูปที่ปรากฏ

การที่นักเรียนจะอยู่ได้อย่างมีความสุขนั้นต้องมีคุณธรรมเป็นตัวตั้งของการพัฒนาทุกชนิด วิกฤตการณ์ทางความเสื่อมทางคุณธรรมที่ขาดหายไปจากจิตใจของเยาวชนที่เป็นนักเรียน ที่ทำให้เกิดผลกระทบหลาย ๆ อย่างตามมา เพราะเยาวชนเหล่านั้นเอาตัวตั้งตัวอื่นเป็นศูนย์กลาง จึงทำให้วิถีคิดของเยาวชนเองไม่เป็นไปตามวิถีคิดของคนในแบบยุคสมัยโบราณที่เขา มีวิถีคิดเชิงคุณธรรม ซึ่งเป็นวิถีคิดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จึงกล่าวได้ว่า ตลอดเวลาในประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติ มีวิถีคิดแบบเชิงคุณธรรม

การจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 นั้น ต้องทำให้คนไทยได้รับการศึกษาทุกคน เพื่อความเจริญงอกงาม และเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และมีจิตสำนึกที่ถูกต้องดังรูปต่อไปนี้

ชีวิตที่สมบูรณ์แบบจะก้าวหน้า ถอยหลังขึ้นหรือลง สุขหรือทุกข์ เสื่อมหรือเจริญ ขาดทุนหรือกำไร ใช่ว่าอยู่ที่สมบัติภายนอกคือสังขารร่างกายก็หาไม่ สิ่งสำคัญที่สุด ได้แก่สมบัติ

ภายในคือจิตใจที่ประกอบด้วยคุณธรรม (พระพิจิตรธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมมวฑฺฒโน), 2539:207) สมดังพุทธภาษิตที่ว่า

กมมํ วิชชา จ ธมโม จ สิลํ ชีวิตมุตตมํ
เอเตน มจฺฉา สุขณฺณติ น โคตเตน ธเนน วา.

กรรม (การงาน) 1 วิชชา (ความรู้) 1 ธรรม (สภาวะที่ทรงไว้มิให้ตกไปในทางชั่ว) 1 สิล (การรักษากาย วาจา ใจ) 1 ดึงงามด้วยสิ่งทั้ง 5 นี้ หาใช้ด้วยตระกูลหรือทรัพย์ไม่ฯ

เห็นได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่บันดาลให้ทุกอย่างดีขึ้นนั้น คือ ธรรมะหรือคุณธรรมที่มีอยู่ในจิตใจ นักกวีท่านหนึ่งแต่งเสริมไว้น่าฟังว่า

อันคนดี มีไช่ดี ด้วยที่ทรัพย์
มิใช่นับ โคตรเหง้า เผ่าพงศ์
คนดีนี้ ดีด้วยการ งานนานา
อีกวิชา ศีลธรรม นำให้ดี

ความดีความสุขที่ชีวิตได้รับ มีอะไรบ้าง ที่มีใช้เป็นผลของการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม ทำให้นักถึงคำที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า

ต้องการสุขกาย	ให้ชวนชวยทำดี
ต้องการเป็นเศรษฐี	ให้รู้จักประหยัด
ต้องการสมบัติ	ให้กตัญญู
ต้องการความรู้	ให้คบบัณฑิต
ต้องการมีมิตร	ให้เสียสละ
ต้องการพละ	ให้บริหารร่างกาย
ต้องการผู้อุปถัมภ์	ให้มีความขยัน
ต้องการสมัครสมาน	ให้มีความสามัคคี
ต้องการเป็นคนดี	ให้มีศีลธรรม
ต้องการไม่มีคดีความ	ให้รู้จักหยุดฯ

เด็กนักเรียนในยุคศตวรรษที่ 21 นี้ สิ่งที่จะทำให้เขาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคมในอนาคตนั้น ต้องมีการฉีดวัคซีนทางจิต เพื่อที่จะให้นักเรียนไม่หลงทางโลก และหลงผิดไปตามยุคโลกาภิวัตน์ที่ไร้พรมแดน ถ้าผู้จะปฏิรูปการศึกษาให้เต็มรูปแบบให้ครบทุกระบวนการต้องไม่ให้นักเรียนเรียนขาดวัคซีนทางจิต ถ้าไม่ได้ฉีดเชื้อหรือภูมิคุ้มกันไว้มาก่อน ดังคำที่เขากล่าวไว้ว่า “ถ้าสติมาปัญญาจะเกิด ถ้าสติเตลิดจะเกิดปัญหา” นักเรียนก็จะเห็นผิดเป็นชอบ ซึ่งโดยธรรมชาติของมนุษย์ไม่มีดีมีเลวนักเรียนดูผ้าขาวที่บริสุทธิ์สะอาด แต่ถ้าผ้าขาวต้องเศร้าหมอง ก็เพราะธุลีมาบดบัง นักเรียนก็จะถูกความชั่ว คือ ตัวกิเลสมันจับใจ การที่จะทำให้เด็กนักเรียนเป็นคนดีต้องทำลายความชั่ว (กิเลส) ให้หมดไป สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความชั่วมักจะค่อยละลายหายไปโดยที่สุด นักเรียนก็เติบโตขึ้นเป็น

มนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะเขาเหล่านั้น ได้ฝึกฝน อบรม ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังคำพระที่กล่าวไว้ว่า “ทนโต เสฏโฐ มนุสเสสุ” ผู้ที่ฝึกตนดีแล้ว ถือว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

4. สรุป

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ตั้งอยู่บนฐานคิดที่เชื่อว่า รูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิม ในช่วงศตวรรษที่ 20 ซึ่งเน้นย้ำแต่การเรียนรู้และท่องจำเนื้อหาในสาระวิชาหลัก อาทิ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ สังคมศึกษา ไม่เพียงพออีกต่อไปแล้วในการดำรงชีวิต และการทำงานในโลกศตวรรษใหม่ภายใต้ความท้าทายใหม่

สำหรับแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นั้น ตั้งต้นจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง “ทักษะ” ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะในการคิดขั้นสูง ทักษะในการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ควบคู่กับ “เนื้อหา” ในสาระวิชาหลักและความรู้อื่นที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น ความรู้เรื่องโลก ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านพลเมือง ความรู้ด้านสุขภาพ และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านหลักสูตรที่มีลักษณะกระชับ (lean curriculum) ข้างคิด (thinking curriculum) และบูรณาการ (interdisciplinary curriculum) เพื่อสร้างนักเรียนที่มี “คุณลักษณะ” อันพึงปรารถนาของโลกศตวรรษที่ 21 ได้ นั่นคือ รู้จักคิด รักการเรียนรู้ มีสำนึกพลเมือง มีความกล้าหาญทางจริยธรรม มีความสามารถในการแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิต

นอกจากนี้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ยังต้องมีการผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับเนื้อหาและวิธีการสอน โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุนทฤษฎีการเรียนรู้แบบใหม่ในการพัฒนาเนื้อหาและทักษะแบบใหม่อีกด้วย เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรมีคุณลักษณะที่มีชีวิต มีพลวัต มีปฏิสัมพันธ์ การเชื่อมต่อและมีส่วนร่วม ใช้สื่อผสมอย่างหลากหลายปรับเปลี่ยนตามความสามารถและระดับของผู้เรียน มีเนื้อหาที่ไม่ยึดติดกับตัวสื่อ เลือกประกอบเนื้อหาได้เอง ค้นหา-แก้ไข-จัดบันทึกได้ เก็บประวัติการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และมีระบบการประเมินผลการเรียนรู้ที่รวดเร็วและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ประภาศรี สีหอำไพ. **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- พระพิจิตรธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทโน). **เทศนาว่าไรดี**. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง, 2539.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และคณะ. **ทักษะ 5C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. **เติบโตเต็มตามศักยภาพสู่ศตวรรษที่ 21 ของการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.
- ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2530.
- วิทยา ทองดี. **พื้นฐานการศึกษา**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา, 2544.
- วิจารณ์ พานิช. **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21**. นครปฐม: บริษัท ส เจริญการพิมพ์ จำกัด, 2556.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด: ตยแบบการเรียนรู้ทางดานหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาการเรียนการสอน. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540.
- Bernie Trilling and Charles Fadel. **21st Century Skills: Learning for Life in Our Times**. U.S.A.: Jossey-Bass A Wiley Imprint, 2009.